

«ԻՆՏԵՐԱԿՏԻՎ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ»
ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ
ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ
ԴԱՍԸՆԹԱՑ 2022

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԹԵՄԱ

Հեքիաթի դաստիարակչական նշանակությունը երեխայի
զարգացման գործում

ԱՌԱՐԿԱ

Հայոց լեզու և գրականություն

ՀԵՂԻՆԱԿ

Մետաքսիա Սիմոնյան

ՄԱՐԶ

Շիրակ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆ «Մարալիկի թիվ 1 միջնակարգ դպրոց» ՊՈԱԿ

Բովանդակություն

1.Ներածություն	3
2.Հեքիաթն իբրև ժողովրդական բանավեպի տեսակ.....	4
3.Հեքիաթի դաստիարակչական նշանակությունը երեխայի զարգացման գործում....	14
4.Հետազոտական մաս	16
5.Եզրակացություն.....	19
6.Գրականության ցանկ	21

ՆԵՐԱՄՈՒԹՅՈՒՆ

«Հեքիաթները անդունդներ են՝ խորը, անձայր, անվերջ... հարուստ ու շքեղ աշխարհ է: Հեքիաթը ամենաբարձր ստեղծագործությունն է. նույնիսկ հանճարները հեքիաթ չեն կարողանում ստեղծել, քայց հեքիաթների են ձգտում»:

Հովհաննես Թումանյան

Հայտնի է, որ ժողովրդական բանավեպի ամենատարածված ժանրերից մեկը՝ հեքիաթը, մշտապես եղել է կրտսեր դպրոցականի դաստիարակության կարևոր խթանիչներից: Հեքիաթի նպատակային ուսումնասիրությունը հատկապես մայրենիի դասաժամերին նպաստում է դպրոցականի անհատականության, մտածողության զարգացմանն ու ձևավորմանը, օգնում նրան կյանքի շատ երևույթներ հասկանալու, ուսուցչի օժանդակությամբ նրա ենթաշերտերի մեջ ներթափանցելու, հերոսների գործողությունները և քայլերը վերլուծելու, գեղեցիկը, բարին, ազնիվը ճանաչելու և գնահատելու, դրանց մասին դատողություններ անելու, պարզ վերլուծություններ կատարելու: Ըստ հանրակրթական դպրոցի առարկայական չափորոշչի մայրենիի ծրագրով որոշակի պահանջներ են առաջադրված հեքիաթի ուսումնասիրման վերաբերյալ, որոնք անհրաժեշտ են հեքիաթի ոչ միայն ժանրային առանձնահատկությունների, տեսակների տարբերակման, այլև խոր ու բազմակողմանի ուսումնասիրության, տեքստային աշխատանքների յուրացման, ստեղծագործական կարողությունների զարգացման ու ձևավորման համար:

Հետազոտության արդիականությունը

Մայրենիի դասագրքերում բացառիկ տեղ ունի հեքիաթը, որը դպրոցականների սիրելի ժանրերից է և բոլոր ժամանակներում մեծ դեր է ունեցել աշակերտների արժեքային համակարգի ձևավորման գործում: Այսօր էլ հեքիաթի՝ նոր մեթոդներով համակողմանի յուրացումը մեծացնում է նրա դաստիարակչական, ուսուցողական, ճանաչողական նշանակությունը, խթանում դպրոցականի երևակայության զարգացումն ու ստեղծագործական կարողությունների ձևավորումը: **Հետազոտության նպատակը**

Ուսումնասիրության նպատակն է արդի մեթոդներով ներկայացնել հեքիաթի ուսուցումը հինգերորդ դասարանում: Սովորողների մեջ ձևավորել մարդկային վեհ

արժեքներ՝ հարգանք, ճշտախոսություն, մեծին հարգելու, լավությունը գնահատելու

կարողություն: Միասին քննարկելով վեր հանել հիմնական բարոյախոսական իմաստը : Արժևորել սիրո, հայրենասիրության, բարու, ազնվության դերը և ցույց տալ դաժանության, ստի, անհնազանդության, երախտամոռության վատ հետևանքները:

Հետազոտության խնդիրներն են՝

1. ուսումնասիրել թեմայի վերաբերյալ ուսումնամեթոդական գրականություն,
2. մատնանշել հեքիաթների անմիջական ազդեցությունը աշակերտների երևակայության զարգացման և հեքիաթաստեղծման կարողության ձևավորման վրա, 3. հիմնավորել կրտսեր դպրոցականների անհատականության ձևավորման գործում հեքիաթների բացառիկ նշանակությունը,

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՄԵԹՈԴԱԲԱՆԱԿԱՆ ՀԻՄՔԵՐԸ:

Աշխատանքը կատարել ենք համադրական և վերլուծական մեթոդների օգնությամբ՝ ուսումնասիրության ենթարկելով երեխայի կրթադաստիարակչական զարգացման ողջ ընթացքը՝ վեր հանելով այդ գործընթացում հեքիաթների ունեցած դաստիարակչական նշանակությունը:

ՀԵՔԻԱԹՆ ԻԲՐԵՎ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԲԱՆԱՐՎԵՍԻ ԺԱՆՐ

Հեքիաթի ժանրային առանձնահատկությունները

Հեքիաթները ժողովրդական բանահյուսության ամենահին և ամենատարածված ստեղծագործություններից են, դրանք ծագել են մարդկության մանկության շրջանում, սակայն այսօր էլ շարունակում են ստեղծվել և հուզել ընթերցողներին իրենց անմիջականությամբ, պարզությամբ և խոր լավատեսությամբ: Որպես բանահյուսության կարևոր ժանր՝ հեքիաթն առաջին հերթին ընկալվում է որպես տեքստ՝ կայուն կառուցվածքային և լեզվառճական առանձնահատկություններով, ուրույն պատկերային համակարգով: Որպես մարդու հոգևոր գործունեության ու աշխարհընկալման առանձնահատուկ ձև՝ այն կապված է ծեսերի, կրոնական պատկերացումների և մտածողության հետ, որն է՛լ ավելի է ընդլայնում հեքիաթի ընկալման ու մեկնաբանման սահմանները: Հեքիաթներն արտահայտում են

ժողովրդի աշխարհայացքը, իդեալներն ու գաղափարները, լավագույն ձգտումները: Հեքիաթը, որն օժտված է ճկուն թեմատիկ ընդհանրությամբ՝ պայմանավորված տարբեր ժողովուրդների կյանքի պատմամշակութային պայմաններով, ոչ միայն մի ազգի, այլև ողջ մարդկության սեփականությունն է: Տարբեր ժողովուրդների հեքիաթները զարմացնում են բովանդակության և լեզվի յուրահատկությամբ, միաժամանակ՝ ապշեցուցիչ նմանությամբ: Յուրաքանչյուր ժողովրդի բանահյուսության մեջ կարելի է գտնել ինչպես ընդհանուր, այնպես էլ միմիայն իրեն բնորոշ գծեր: Այդ առումով՝ հեքիաթը ուսումնասիրողների համար հարուստ և բազմազան նյութ է, որը ցույց է տալիս տարբեր ժողովուրդների բանահյուսությունների զարմանալի նմանությունները և նույնիսկ համընկնումները: Հեքիաթների միջոցով արտահայտվում են սոցիալական, բարոյախոսական բազմաթիվ կարևոր գաղափարներ ու մտքեր, որոնք հասարակական-ճանաչողական ու դաստիարակչական արժեք ունեն ոչ միայն մանուկների, այլև տարբեր հասակի ու խավի մարդկանց համար:

Մայրենիի դասագրքերում կան ոչ միայն ժողովրդական հեքիաթներ, այլև հեքիաթների գրական մշակումներ: Ժողովրդական հեքիաթների լավագույն մշակողներ են եղել Ղ. Աղայանը, Հ. Թումանյանը և ուրիշներ, որոնց մշակած հեքիաթները մեր դասագրքերի զարդն են: Դասագրքերում հանդիպում են նաև օտար հեքիաթներ, որոնք նույնպես անհրաժեշտություն են՝ այլ ժողովուրդների կյանքին, կենցաղին, մտածողության եղանակին ու ստեղծագործություններին ծանոթանալու համար: Հեքիաթները ստեղծվել են մարդկային հասարակարգի մանկության շրջանում, երբ մարդն ի վիճակի չէր թափանցելու շրջապատի բնական և հասարակական երևույթների էության մեջ, ըմբռնելու դրանց միջև եղած պատճառահետևանքային կապերը: Հենց դրա հետևանքով էլ հեքիաթները շատ պարզ, դյուրահաս և հաճելի են երեխաների համար, նրանք ոչ միայն սիրով լսում կամ կարդում են դրանք, այլև կրկնակի և եռակի անգամ վերընթերցում: Չկա մարդ, որ հեքիաթ չսիրի: Հեքիաթները բարի ու գեղեցիկ ավարտ ունեցող իրական կամ երևակայական բնույթի մտացածին պատմություններ են, որտեղ արտահայտված են մարդկանց երազանքներն ու ազնիվ ցանկությունները: Հեքիաթները ժողովրդական բանահյուսության ամենահին, ամենասիրված ու ամենատարածված ստեղծագործություններից են: Բանահյուսական բոլոր ժանրերի, այդ թվում հեքիաթների ստեղծողն ու պահպանողը ժողովուրդն է: Մարդկությանը հմայել են արդարությունը պաշտպանող և չարը հալածող հեքիաթային խիզախները: Հեքիաթներն իրենց հերոսական ու մարդասիրական ոգով, առօրյա կենսավորձից բխող առողջ

բարոյախոսության և խորիմաստ փիլիսոփայությամբ գրավել ու գրավում են բոլոր տարիքի ընթերցողներին, առավել ևս մանուկներին: Թումանյանը հեքիաթների մասին ասել է, որ դրանք ամենախմաստուն գրվածքներն են, քանի որ դրանց մեջ խորհրդանշական ձևով արտահայտված են հավերժական գաղափարներ: Իսկապես, ամեն հեքիաթ բարձր գաղափարների ու մարդկային հարաբերությունների արտահայտություն է: Հեքիաթներում հերոսների բնավորության գծերը մեկ առ մեկ չեն հիշվում, պարզապես ասվում է՝ չար ու բարի: Հեքիաթի մեջ մարդիկ և դեպքերը պատկերվում են չափազանցված կամ այլաբանորեն, հաճախ էլ հրաշապատում գծերով: Հեքիաթների մեծ մասն արձակ է: Բայց պատահում են նաև չափածո հեքիաթներ: Հեքիաթները պատմվում են փոխանցվելով բերնից բերան, մի ժողովրդից մյուսին. նույն բովանդակությամբ հեքիաթը տեսնում ենք տարբեր ժողովուրդների բանահյուսության մեջ: Հեքիաթն ունի գրական տեսակի իր կայուն հատկանիշները:

Դրանց մեծ մասին բնորոշ է նույն սկիզբը՝ «<Լինում է, չի լինում>>, «<Կար, չկար>>, «<Ժուկով-ժամանակով>>, «<Չգիտեմ՝ որ երկրում, որ թագավորությունում>>, ինչպես նաև նույն վերջաբանը՝ «<Երկնքից երեք խնձոր է ընկնում...>>, «<Նրանք հասան իրենց մուրազին, դուք էլ հասնեք ձեր մուրազին >> և այլն:

Այս պայմանական սկիզբը առկա է շատ ժողովուրդների մոտ: Հեքիաթում իր երևակայությամբ մարդը հաղթում է ժամանակին ու տարածությանը: Ժամանակը հեքիաթում կարող է կանգնել կամ թռչել տիեզերական արագությամբ. հեքիաթի որոշ հերոսներ ապրում են շատ-շատ երկար, չեն մեռնում, նրանք կարող են մնալ միշտ երիտասարդ, մեռնել և վերականդանանալ, ծերանալ ու երիտասարդանալ, տգեղանալ և գեղեցկանալ: Բացի կայուն սկզբից, հեքիաթն ունենում է բարի ավարտ. վերջում բարին միշտ հաղթում է, իսկ չարը՝ պատժվում: Հեքիաթների մեծ մասում երկնքից ընկնում է երեք խնձոր՝ մեկը պատմողին, մյուսները լսողներին: Ժողովրդական հեքիաթները մշակվել են տարբեր ժողովուրդների դասական գրողների կողմից: Ա. Ս. Պուշկինը ուսումնասիրել ու մշակել է ռուսական բազմաթիվ հեքիաթներ: Ժողովրդական հեքիաթների հանդեպ անսահման սեր է ունեցել Հ. Թումանյանը: Նրա դուստրը՝ Ն. Թումանյանը, իր հուշերում գրում է հոր խոսքերը. «Հեքիաթները անդունդներ են՝ խորը, անձայր, անվերջ... հարուստ ու շքեղ աշխարհ է: Հեքիաթը ամենաբարձր ստեղծագործությունն է. նույնիսկ հանճարները հեքիաթ չեն կարողանում ստեղծել, բայց հեքիաթների են ձգտում>>: /3, էջ 4/

Հեքիաթների հեղինակը հիմնականում ժողովուրդն է: Այն, ինչ կյանքում անհնար է եղել իրականացնել, մարդիկ ցանկացել են տեսնել հեքիաթներում: Ավելի ուշ հեքիաթներ ստեղծել են առանձին հեղինակներ՝ ժողովրդական պատումների մշակմամբ կամ ինքնուրույն: /2, էջ 46/ Հեքիաթները բաժանվում են տեսակների և ենթատեսակների: Տարածված են հրաշապատում կամ կախարդական, իրապատում, կենդանական, արկածային, հերոսական-պատմական, կենցաղային-առօրեական հեքիաթները:

Հրաշապատում հեքիաթներում պատկերվում է բարի ուժերը մարմնավորող հերոսների պայքարը չար ուժերի՝ դևերի, կախարդների, վիուկների, վիշապների դեմ:

Դեպքերը տեղի են ունենում ստորերկրյա թագավորություններում, երևակայական աշխարհներում, որտեղ անհավատալի դառնում է իրական:

Հերոսներին օգնում են ձին, թռչունը, բարի պառավը կամ իմաստուն ծերունին: Հեքիաթներում չարի և բարու պայքարը մեծ մասամբ ավարտվում է բարու հաղթանակով:

Իրապատում հեքիաթներն արտացոլում են ժողովրդի կյանքը, մարդկային վսեմ ձգտումները, ծաղրվում են ժողովրդին կեղեքողները, մարդկային զանազան արատներ:

Կենդանական հեքիաթներում անձնավորվում են տարբեր կենդանիներ, պատկերվում են նրանց առանձին հատկություններն ու վարքը: Կենդանիների (օրինակ՝ գայլի, աղվեսի, արջի, կկվի, բվի, օձի, առյուծի և այլն) միջոցով այլաբանորեն ներկայացվում են մարդկային որոշակի հատկանիշներ՝ ինչպես չարությունը, խորամանկությունը, նախանձը, ազահությունը, ժլատությունը, մեծամտությունը, այնպես էլ բարությունը, անձնագոհությունը, վեհանձնությունը, ազնվությունը, հավատարմությունը, իմաստությունը և այլն:

Հեքիաթներին բնորոշ են ժողովրդական պատկերավոր արտահայտությունները, չափազանցությունները, իմաստալից խոսքերը: Հեքիաթներում հաճախ են իրար խառնվում իրականն ու երևակայականը:

Մայրենիի դասագրքերում կան ոչ միայն ժողովրդական հեքիաթներ, այլև հեքիաթների գրական մշակումներ. ժողովրդական հեքիաթների լավագույն մշակողներ են եղել՝ Ղ. Աղայանը, Հ. Թումանյանը, և ուրիշներ, որոնց մշակած հեքիաթները մեր դասագրքերի զարդն են: /1, էջ 180/

Հեքիաթում իրականն ու երևակայականը հանդես են գալիս միաձուլված : **Հրաշապատում հեքիաթները**, լինելով նախնադարյան մարդու ստեղծագործություններ, վառ երևակայության, հոգիների, կախարդական աշխարհի և առհասարակ գերբնական երևույթների հետ կապված

պարզ պատմություններ են, որտեղ հեքիաթի հերոսներին օգնում կամ խանգարում են թռչող գորգն ու գավազանը, ցախավելը, չար կախարդներն ու բարի փերիները: Կախարդական հեքիաթների հիմքում ընկած է չարի ու բարու պայքարը, որն ավարտվում է բարու հաղթանակով, և ընթերցողի մեջ առաջանում է հավատ չար ուժերի կործանման անխուսափելիության նկատմամբ:

Բուսականական հեքիաթների բնորոշ գծերից են կենդանիների և բույսերի անձնավորումը, երբ նրանց վերագրվում են մարդկային բնավորության գծեր: Բուսականական հեքիաթի կառուցվածքը պարզ է. այստեղ բացակայում են կախարդական երևույթներն ու առարկաները: Հեքիաթի հիմնական հերոսները կենդանիներն ու բույսերն են: Նրանցից յուրաքանչյուրը պատկերվում է իրեն հատուկ գծերով: Օրինակ՝ աղվեսը խորահամակ է, նապաստակը՝ վախկոտ, գայլը՝ ագահ: Հեքիաթը ներկայացնում է կենդանու ոչ միայն տվյալ հատկանիշը, այլև չարի ու վատի կործանումը:

Կյանքի մանրուքների մասին չէ, որ ժողովուրդը հորինում է հեքիաթ. ամեն մի հեքիաթի մեջ առաջ են քաշվում սոցիալական խոշոր հարցեր: Բայց այդ սոցիալական խնդիրներն այնքան պարզեցված ձևով են ներկայացվում, որ հեքիաթը երեխաներին սոցիալական կյանքին ծանոթացնելու լավագույն միջոցն է դառնում: /2, էջ 63/ Ժողովրդական հեքիաթներում ընդգծված է ժողովուրդների միասնության գաղափարը: Բազմաթիվ հեքիաթներ կան, որոնցում դրական հերոսը հաղթանակի է հասնում այլ ազգերի ներկայացուցիչների օժանդակության շնորհիվ, շատ հեքիաթներում դրական հերոսը սիրահարվում է այլ ազգի պատկանող աղջկան և բազմաթիվ դժվարություններ հաղթահարելու գնով իր երազն իրականություն դարձնում: Ժողովուրդը բանահյուսությունը ստեղծել է՝ գիտակցելով նրա դերն ու նշանակությունը հասարակական կյանքում, սերունդների դաստիարակության գործում: /2, էջ 114/ Ժողովրդական բանահյուսությունը մարդկության ամբողջ պատմության ընթացքում ստեղծված մշակույթի ծաղիկն է. դա հասարակական այն երևույթներից է, որ իր գերակշռող մասով ընդունելի է մեզ համար, համահունչ է մեր ժամանակի հետ: Ժողովուրդը դեմ է եղել շահագործման ամեն մի ձևի և իր բանահյուսության մեջ մերժել է այն բոլոր հանգամանքները, որոնք իրենց հետ բերում են անհավասարություններ և շահագործում: Ժողովուրդը ի մի է հավաքել շահագործման բոլոր ձևերը, շահագործող բոլոր ուժերը՝ հեքիաթներում ստեղծելով մի միասնական բացասական կերպար՝ չարի կերպարը: Հակառակ այդ կերպարին՝ նա ստեղծել է նաև բարու կերպարը, որը մարդկային բոլոր դրական գծերի միագումարն է:

Ժողովուրդը բազմաթիվ հեքիաթներ է հորինել ընտանեկան փոխահարաբերությունների, ծնողների ու երեխաների փոխադարձ պարտականությունների մասին: Ընտանիքը հասարակական կյանքում ամենակարևոր դերն ունի: Սերունդների դաստիարակության գործում ընտանիքը այն առաջին օղակն է, որով սկսվում է դաստիարակության ամբողջ շղթան: /2, էջ 116/ Այս հանգամանքը ճիշտ ըմբռնելով՝ բազմաթիվ հեքիաթներում գովաբանվել են համերաշխ ընտանիքը, ծնողներին լսող զավակները և զավակի նկատմամբ հոգատարություն ցուցաբերող ծնողները: Ժողովուրդը դատապարտում է ոչ միայն այն ծնողներին, որոնք դաժան են վարվում իրենց զավակների հետ, այլև զավակներին, որոնք նույնպիսի վերաբերմունք են ցուցաբերում դեպի ծնողները: Ժողովուրդն արհամարհում է քենն ու վրիժառությունը, նրա սիրելի հերոսը պետք է լինի խիզախ ու մեծահոգի, թույլերին օգնի: Հեքիաթներում քննադատվում են այն ծնողները, որոնք երես են տալիս երեխաներին, կատարում են նրանց բոլոր քմահաճույքները: Ժողովուրդը չի էլ ցանկանում, որ վերջանա ծնողական սերը. թող անսպառ լինի այդ սերը, բայց իրեն դրսևորի այնպես, որ բարիքի ակունք լինելու փոխարեն, չարիքի ակունք չդառնա: Ժողովրդի պատկերացմամբ չի կարելի ձեռք բարձրացնել ոչ մի ժողովրդի հայրենիքի վրա: Սերունդներին այս ոգով դաստիարակելով՝ ժողովուրդը նրանց չի վարժեցնում վախկոտության: Ուրիշ ժողովուրդներին ոչնչացնելն ու թալանելը, ժողովրդի ասելով, նամարդություն է : Իսկական հերոսի կոչումն է իր բազուկը ծառայեցնել հայրենիքին. ժողովրդական հեքիաթի դրական հերոսը շատ առիթներով է շփվում այլ ազգերի ներկայացուցիչների հետ և գերակշռող մասով ստանում նրանց օժանդակությունն ու պաշտպանությունը: Հեքիաթն ունի դաստիարակչական հզոր արժեք, բարոյական կարևոր սկզբունքներ, որոնք ոչ թե ներկայացվում են իբրև քարոզ, այլ արտահայտվում են հերոսների արարքների, խոսքերի միջոցով: Հենց այս հանգամանքն էլ ուժեղացնում է երեխայի հոգու, համոզմունքների ու զգացմունքների վրա հեքիաթի թողած ազդեցությունը: Հեքիաթը միաժամանակ բանավոր կապակցված խոսքի զարգացման արդյունավետ միջոց է: Մայրենիի դասագրքերում հիմնականում զետեղված են իրապատում և բուսակենդական հեքիաթներ: Հեքիաթների ուսումնասիրումն ունի երկու հիմնական փուլ՝ բովանդակության ընկալում և երևակայական կողմի բացահայտում: Սրանք երկուսն էլ խիստ կարևոր են նյութի յուրացման և դրանից բխող կրթական ու դաստիարակչական նպատակների համար: Հեքիաթների ուսումնասիրությունն այնպես պետք է իրականացնել, որ իրականն ու երևակայականը թե՛ իրենց փոխադարձ միասնության մեջ և թե՛ առանձին-առանձին հասնեն երեխաների

գիտակցությանը: Նախ պետք է պարզաբանել բովանդակությունը, ինչպես պատմվածքինը, անցկացնել նախապատրաստական զրույց, սովորեցնել կարդալ, անձանոթ բառերը բացատրել, հեքիաթի բովանդակությունը մանրամասն ու համառոտ, փոխելով ու ստեղծագործելով վերատադրել, գործող անձերին ու նրանց կատարած գործողությունները նկարագրել, հարցերով ամփոփել և այլն: Իսկ հետո անհրաժեշտ է բացահայտել հեքիաթային կամ երևակայական կողմը, կատարել բարոյախոսական եզրակացություն՝ համապատասխան առած-ասածվացքների գտնելով և հեքիաթի հետ կապելով: Երեխաներին պիտի բացատրել, որ հեքիաթում մի խումբ հերոսներ գործում են ինչ-որ արարքներ՝ իրենց նպատակներին հասնելու մղումով: Իրար դեմ կանգնած են բարի և չար ուժեր: Հեքիաթն անպայման պիտի ավարտվի բարի ուժերի հաղթանակով, որը հեշտությամբ չի տրվում. գլխավոր հերոսներն անցնում են բազում դժվարին փորձությունների միջով, կատարում իրենց առջև դրված անիրականանալի պայմանները, հաղթահարում անհաղթահարելի արգելքներ, և ամենակարևորը, բարին մենակ չի գործում. նրան օգնում են հրաշագործ ուժերը: Այդպիսով՝ երեխան ըմբռնում է բարու և չարի գործոնը ոչ միայն հեքիաթում, այլև կյանքում, առօրյայում: Հեքիաթի վերջում բարու հաղթանակը կոզևորի նրան՝ կատարելու բարի գործեր և հասկանալու, որ հաղթանակը հեշտ չի տրվում: Այսինքն՝ հեքիաթը պիտի մեկնաբանվի և իմաստավորվի իր իսկ կյանքի օրինակով: Երեխայի համար պետք է հեքիաթն կարդալ այնպես, որ այն նրան հաճույք պատճառի, նա մտովի տեսնի այդ պատկերները, հետո նոր կարդալ հեքիաթն ու վերլուծել՝ օգտագործելով դիդակտիկ պարագաներ: Այս դեպքում օգնում են հստակ կառուցված խոսքը, պատմողի հեքիաթային ոճը, ձայնը, որը պետք է տարբերվի պատմվածքն ընթերցելու ձայնից: Լսելուց հետո երեխաներին պիտի հանձնարարել, որ իրենք վերարտադրեն հեքիաթի բովանդակությունը: Հեքիաթը վերարտադրելիս պետք է հասնել նրան, որ երեխաները հարազատ մնան նրա լեզվին ու ոճին, հաճախ պատմեն հենց այն բարբառով, որով շարադրված է հեքիաթը, գործածեն հերոսների խոսքերը, ժողովրդի բառն ու բանը: Անշուշտ, այդ դեպքում պիտի բացատրվեն անձանոթ բառերը, կամ երեխաներն իրենք պետք է ասեն հեքիաթում գործածված բառերի և արտահայտությունների գրական համարժեքները: Երեխաներին անչափ դուր է գալիս հեքիաթը ստեղծագործելով, փոփոխելով պատմելը: Առավել ևս օգտակար է հեքիաթին շարունակություն հյուսելը, որը նպաստում է ոչ միայն խոսքի զարգացմանը, այլև երևակայության թռիչքին: Հեքիաթը պատմել սովորեցնելիս կարելի է գործածել նաև ուսուցչի կամ աշակերտների <> նկարներով պլանը: Սա պատմելու

կարողության ձևավորման առաջին փուլն է: Հեքիաթի բովանդակության վերարտադրումը կարելի է իրականացնել ինչպես շարունակելով, այնպես էլ ընտրովի, շարքերով, խմբերով, դերերով, մրցութային և այլ եղանակներով: Երեխաների համար հանձնարարելի կարելի է համարել հեքիաթների ուսումնասիրման պատմողական և հորինողական ձևերը, որոնք հետքորթություն կառաջացնեն հեքիաթների ուսումնասիրության մեջ: Ուսուցչի կողմից պետք է հանձնարարվի լուռ ընթերցել, հետո պատմել գեղարվեստական պատմումի և արտահայտչական միջոցների լայն օգտագործմամբ: Այս դեպքում երեխաները ոչ միայն լավ են յուրացնում բովանդակությունը, այլև ընդօրինակում են ուսուցչի պատմելաձևը, խոսքի շեշտարդյունն ու ձայնի հնչերանգը: Հեքիաթի ուսումնասիրման հորինողական ձևը ստեղծագործական մեթոդ է և ավելի լայն կիրառություն ունի կրտսեր տարիքի երեխաների ուսուցման գործընթացում, երբ երեխային հնարավորություն է տրվում յուրովի վերարտադրելու հեքիաթի բովանդակությունը, փոփոխություններ մտցնելու դեպքերի զարգացման մեջ՝ հավատարիմ մնալով հեքիաթի ընդհանուր ոգուն:/7, էջ 74/ Միշտ չէ, որ պետք է պատրաստի հեքիաթներ տանք երեխաներին, որպեսզի նրանք վերարտադրեն այն պասիվ կերպով. Երբեմն կարելի է հանձնարարել նույն թեմայով հեքիաթներ հորինել, որը զարգացնում է երևակայությունը և մղում ստեղծագործելու: Երեխաների մտահորիզոնն ու երևակայությունը զարգացնելու համար կարևոր են նաև հեքիաթների բեմականացումները: Բեմականացումից առաջ պետք է կատարել բովանդակության և գաղափարի վերլուծություն, հերոսների բնավորությունների առանձնահատկությունների քննարկում , ընտրովի և դերերով ընթերցանություն: Այս ամենից հետո նոր կարելի է անցնել բեմականացմանը: Բեմականացումների ժամանակ երեխան սովորում է ոչ միայն խոսք կառուցել, այլև նոր բարոյական հատկանիշներ է ձեռք բերում, ճիշտ պատկերացումներ ունենում տարբեր երևույթների, առարկաների, մարդկանց, բույսերի ու կենսադանիների մասին: Հեքիաթի ուսումնասիրում կարելի է անցկացնել նաև խաղային ձևերով: Օրինակ՝ Հեքիաթի բեմականացում

ա/ Ընտրել այնպիսի հեքիաթ, որի բեմականացմանը մասնակցի որքան հնարավոր է շատ երեխա,

բ/ Կատարել դերերի ճիշտ բաշխում,

գ/ Որևէ մեկին դեր չհասնելու դեպքում նրան ներառել հագուստի կամ դեկորների ձևավորման գործընթացում: Այս մեթոդը կնպաստի թիմային աշխատանքի արդյունավետության ,

երեխաների միջանձնային հարաբերությունների ձևավորում: Հեքիաթի հորինում. կարելի է երեխաներին հանձնարարել անավարտ հեքիաթներ և առաջարկել դրանք շարունակել և ավարտին հասցնել: Կամ՝ ուսուցիչն առաջարկում է հեքիաթի սկիզբը, իսկ աշակերտներից յուրաքանչյուրը հեքիաթի շուրջ հորինում է մի քանի նախադասություն: Կարելի է նաև հորինել նոր հեքիաթ՝ հիմք ընդունելով հեքիաթի հենակետային բառերը: Միայն ճիշտ ընտրված և ճիշտ ուսումնասուրված հեքիաթների միջոցով է հնարավոր երեխաներին փոխանցել այն ամենը, ինչը պետք է նրանց ինքնահաստատման և զարգացման համար, օգնել ինքնավստահություն ձեռք բերել, հաղթահարել բարդությունները, դիմագրավել կյանքի դժվարությունները և վերջապես դրական հատկություններ ձևավորել, որն էլ նրանց առաջին քայլն է դեպի կյանք: /7, էջ 93/ Տեքստի շուրջ աշակերտների ակտիվ ու ինքնուրույն աշխատանքը կազմակերպելու տեսանկյունից շատ արդյունավետ է նաև հեքիաթի որևէ դրվագի վերարտադրում նկարի միջոցով, երբ երեխաները մտովի վերապրում են հեքիաթի բովանդակությունը: Հեքիաթի ուսուցման հիմնական խնդիրներն են՝ հեքիաթի դերի ու նշանակության ճանաչում, սովորողների բարոյական որակների ձևավորում, հեքիաթի գեղարվեստական առանձնահատկությունների ընկալում: Ուսուցման գործընթացի ուղղվածությունը՝ մտազրոհ, հեքիաթ բառով, հեքիաթի լուռ և բարձրաձայն ընթերցում, բնագրային աշխատանք՝ բառերի բացատրություն, ամփոփ հատվածների առանձնացում և վերնագրում, բովանդակության վերարտադրում, կերպարների բնութագրում, եզրահանգում: Հեքիաթը երեխայից պահանջում է յուրահատուկ որակներ՝ բառերի պատկերային զգացողություն, ստեղծագործական մտածողություն, հերոսների վարքի դրդապատճառների ընկալում, ապրումակցում և այլն: Այս բնութագրիչներն ընդհանուր առմամբ ենթադրում են հատուկ գեղագիտական ընկալում, որը ձևավորվում է հատկապես հեքիաթի ուսուցման միջոցով: Հետևաբար հեքիաթների վերլուծության ժամանակ ուսուցչի խնդիրն է՝ օգնել սովորողին հասկանալու հեքիաթի հատկանիշները: Օրինակ, հեքիաթի ընթերցման ժամանակ ուսուցիչն առաջադրում է գծել հեքիաթի հերոսի ճամփորդության երթուղին կամ էլ առաջադրվում է նույն հեքիաթը պատմել տարբեր սովորողների կողմից: Շատ կարևոր է նաև սովորեցնել երեխային պատմել հեքիաթի դիպաշարը: Նպատակահարմար է, օրինակ, որ հեքիաթի բեմականացման ժամանակ երեխան ինքն ընտրի այն հերոսին, ում դերը պետք է ստանձնի: Այսպես մեծանում է ապրումակցումը: Գեղագիտական դաստիարակության իմաստով հեքիաթի արդյունավետ ուսուցման համար մեծ նշանակություն ունի հեքիաթի պատկերազարդումների դիտումը: Այն օգնում է երեխային

հասկանալ և հիշել կարդացածը: Հեքիաթների շատ պատկերագրողումներ հնարավորություն են տալիս պատկերացնլ այնպիսի երևույթներ ու առարկաներ, որոնք երեխան չի կարող տեսնել անմիջականորեն: Ուսուցման ժամանակակից տեխնոլոգիաները հնարավորություն են տալիս առավել լավ ներկայացնել հեքիաթը: Հնարավոր է ոչ միայն հեքիաթի գրքեր ստեղծել մատիտի, ջրաներկի, թղթի օգնությամբ, այլև այդպիսի գրքեր կարելի է ստեղծել այլև ադպիսի հեքիաթներ կարելի է ստեղծել ինֆորմատիկայի ուսուցչի օգնությամբ համակարգչի միջոցով: Հեքիաթի միջոցով ոչ միայն կարելի է ձևավորել ու զարգացնել երեխաների երևակայությունը, այլև օգնել հատուկ կարիքներով երեխաների հարաբերությունների կարգավորմանը: Այդ երեխաներին օգնելու մեթոդներից մեկն էլ հեքիաթաբուժությունն է: Հեքիաթաբուժությունը հեքիաթն օգտագործում է անձի ստեղծագործական ունակությունների, շրջապատող աշխարհի հետ փոխազդեցության միջոցների կատարելագործման, ուսուցման, հոգեշտկման նպատակներով: Այն փոխըմբռնման միջոց է դառնում մարդկանց միջև, թույլ է տալիս զարգացնել ինքնագիտակցությունը, երևակայությունը, մտածողությունը, օգնում է երեխային ճանաչել աշխարհը, ապահովում է ինչպես ինքնահաղորդակցումը, այնպես էլ հաղորդակցումն ուրիշների հետ: /7, էջ 48/ Հեքիաթի հիմքում ընկած այլաբանությունը, որն իրական աշխարհի և առաջին հերթին երեխայի չբացահայտված ներքին աշխարհի համար կախարդական հայելի է: Հեքիաթի աշխարհ մտնելով՝ երեխան թափանցում է իր հոգու խորքերը, ուր խառնաշփոթ է տիրում զանազան հույզերի ու զգացողությունների պատճառով: Հեքիաթներն ունակ են վերացնելու երեխայի ներաշխարհի խառնաշփոթությունը: Հեքիաթում հնարավոր է այն ամենը, ինչը հնարավոր չէ իրական կյանքում: Հենց այս հանգամանքն էլ երեխային հնարավորություն է տալիս հասկանալու, ընդունելու սեփական անձն ու շրջապատող աշխարհն այնպիսին, ինչպիսին կա, վստահ լինելու իր ուժերին և փոխվելու ցանկալի ուղղությամբ: Յուրաքանչյուր հեքիաթ բարու հաղթանակն է չարի դեմ , որն էլ հենց գրավում է երեխային: Հեքիաթները նպաստում են ոչ միայն երեխայի լեզվական , հաղորդակցական, տրամաբանական և ստեղծագործական կարողությունների, այլև սոցիալական հմտությունների զարգացմանը: Շատ մանկավարժների տարիների փորձը ցույց է տվել, որ մյուս գրական ժանրերի համեմատ հեքիաթներն առավել քան արժեքավոր են սովորողների մտածական ու երևակայական կարողությունների, ինչպես նաև բարոյական ու հոգևոր արժեքների ձևավորման առումով: Հեքիաթների, ինչպես նաև առածների և ասացվածների ուսումնասիրումը նպաստում է նաև երեխաների արժեհամակարգի

ձևավորմանը՝ հարգել մեծերին, օգնել ծերերին , լինել աշխատասեր, ընկերասեր, պատվախնդիր, սուտ չխոսել, լինել համարձակ և այլն: Նման բովանդակությամբ հեքիաթներից կարելի է առանձնացնել Հ. Թումանյանի «Անբան Հուռին» , « Անխելք մարդը», «Սուտասանը», «Խելոքն ու հիմարը» և այլն:

Հեքիաթի դաստիարակչական նշանակությունը երեխայի զարգացման գործում:

Յուրաքանչյուր հեքիաթ ունի դաստիարակչական հզոր արժեք և բարոյական կարևոր սկզբունքներ, որոնք ոչ թե ներկայացվում են իբրև քարոզ, այլ արտահայտվում են հերոսների արարքների, խոսքերի միջոցով: Աննկարագրելիորեն մեծ է երեխայի հոգու, զգացմունքների և համոզմունքների վրա հեքիաթի թողած ազդեցությունը: Ինչպես հանրաճանաչ իտալացի գրող Ջանի Ռոդարին է նշում, հեքիաթը երեխային պետք է կողմնորոշվելու, իրեն ուսումնասիրելու, իր հնարավորությունները չափելու, գնահատելու համար /6, էջ 154/: Հեքիաթը միաժամանակ տեղծագործական ունակությունների, բանավոր կապակցված խոսքի զարգացման արդյունավետ միջոց է:

Անսահման մեծ է հեքիաթների ինչպես դաստիարակչական, այնպես էլ պատմաճանաչողական և գրական-գեղարվեստական արժեքն ու նշանակությունը: Հեքիաթները ժողովրդի համար միայն ժամանցի առարկա չեն եղել, որոնցով կարելի էր կարճել ձմռան երկար ու ձանձրալի գիշերները, փարատել ցերեկվա ծանր առօրյայի ճնշիչ տպավորությունը: Հեքիաթները կատարել են հասարակական լայն զանգվածների լավագույն ձգտումների ու իղձերի յուրահատուկ հաղորդիչի դերը, ամրապնդել են նրանց նվիրական ավանդները իրար հաջորդող սերունդների գիտակցության մեջ: Հեքիաթների միջոցով ժողովուրդը դրսևորել է այն ոգևորումները, որոնք մղել է ինքը բնության տարերային ուժերի հաղթահարման համար, արտահայտել իր մտորումները, որոնել է իր կրած տառապանքների պատճառները, պայքարի կոչ է արել ամեն տիպի բռնության, ճնշման, անարդարության ու շահագործման դեմ:

Մարդիկ դարեր շարունակ ոգևորվել են հեքիաթների հերոսների խիզախության, անվեհերության, խելքի ու հնարամտության հիանալի օրինակներով, դժվարությունները հաղթահարելու մեծ կամքով, չքավորներին ու ընկածներին զորավիզ կանգնելու ազնիվ ձգտումով, արդարությունը պաշտպանելու և ճշմարտությանը հասնելու անձնագոհ պատրաստակամությամբ, ջանադիր աշխատասիրությամբ, հավատարմությամբ և անձնագոհությամբ: Ժողովրդական բանահյուսության մյուս ժանրերի հետ միասին, հեքիաթները հարուստ նյութ են տալիս ժողովրդի հոգեբանությունը, նրա իդեերն ու ակնկալությունները, նրա բուն պատմությունը ուսումնասիրելու համար: Հեքիաթների լավագույն նմուշները այսօր էլ չեն կորցրել իրենց հմայքն ու ուժը և գեղարվեստական մեծ բավականություն են պատճառում մարդկանց: Նրանք ունեն յուրահատուկ նշանակություն այնքանով, որքանով որ բանաստեղծական բարձր ձևերի մեջ կերպավորում են ժողովրդի դարավոր մտքերն ու զգացմունքները, մարդկության անկրկնելի մանկությունը: /7, էջ135/

Այսպիսով, հեքիաթը յուրաքանչյուր երեխայի լիարժեք զարգացման ամենամատչելի տարբերակներից մեկն է: Այդպես եղել է, կա ու կլինի: Պետք չէ թերագնահատել հեքիաթի դերը երեխայի կյանքում: Ճիշտ ընտրած հեքիաթը դրական ազդեցություն կթողնի երեխայի հուզական ներաշխարհի վրա, կուղղի և կլավացնի նրա պահվածքը, ինչպես նաև կզարգացնի սեփական անձի և ուժերի նկատմամբ հավատը:

Երեխայի համար հեքիաթների կարևորության, նշանակության մասին կարելի է խոսել անվերջ: Միանշանակորեն համակարծիք ենք որոշ հետազոտողների վերջնական եզրակացություններին՝ հրաշապատում հեքիաթների դերը երեխաների զարգացման և առողջ հոգեկերտվածք ձևավորելու համար անգնահատելի և անփոխարինելի են: Ի վերջո, «երեխան, որը մեծացել է հեքիաթներ ու լեզենդներ ունկնդրելով, նկատելիորեն ավելի առողջ է, խելացի, քաջ և կրեատիվ:

Հետազոտական մաս

5-րդ դասարանում ընթերցանության համար նախատեսված է Ղ.Աղայանի <<Եղեգնուհին>> հեքիաթը, իսկ լեզվական նյութը՝ Բ-պ-փ բաղաձայնների ուղղագրությունը և ուղղախոսությունը:

Դասի թեման՝ Ղ.Աղայանի <<Եղեգնուհին>> հեքիաթը, Բ-պ-փ բաղաձայնների ուղղագրությունը և ուղղախոսությունը:

Դասի տիպը՝ համագործակցային ինտեգրված դաս:

Ուսուցման ձևը՝ աշակերտակենտրոն

Մեթոդներ և հնարներ՝ խմբային աշխատանք, դերային խաղ, T-աձև աղյուսակ, քառաբաժան և այլն:

Անհրաժեշտ նյութեր՝ Հայկական ժողովրդական հեքիաթների ակադեմիական հրատարակության հատորներ, հեքիաթների սարյանական ու կոչոյանական պատկերազարդումներ, գունավոր թղթեր, մեծադիր պաստառներ:

Նպատակները՝

-Միջառարկայական կապի օգնությամբ, լեզվական և գրականագիտական մատչելի՝ տվյալ դասարանի աշակերտների տարիքային համակազմին համապատասխան գիտելիքների հաղորդում,

-միջխմբային կապերի ապահովում,

-ինքնուրույն մտախոզության խթանում,

-դատողությունների պատճառաբանում, հիմնավորում, եզրահանգում

-արժեհամակարգի արմատավորում:

Խնդիրները՝

-զարգացնել սովորողի բանավոր խոսքը, ստեղծագործական միտքը

-սովորեցնել ինքնուրույն դատողություններ, վերլուծություններ անել

-գնահատել հերոսների արարքները

-կատարել աշխատանք ուղղագրության շուրջ

-խմբային աշխատանքների ներկայացում և բովանդակության ամրապնդում

-նյութի յուրացման մակարդակի ստուգում:

Դասի ընթացքը

Խթանման փուլ. Պրիզմա վարժության միջոցով բարձրացավ աշակերտների ակտիվությունը:

Իմաստի ընկալման փուլում խմբերը ներկայացրեցին իրենց կատարած աշխատանքները:

Աշակերտները կարողացան հեքիաթի բովանդակությանը համապատասխան բնութագրումներ տալ հերոսներին: Փորձեցին տրամաբանորեն հիմնավորել յուրաքանչյուր հերոսի արարքները և կերպարն ընդհանրապես: Այդ ընթացքում նրանք վստահաբար փոխլրացնում էին միմյանց՝ հաճախ իրենց ասածը հիմնավորելով ժողովրդական ասացվածքներով ու ասույթներով:

Նրանք հարգանք էին դրսևորում մեր ժողովրդի բանահյուսական ստեղծագործությունների հանդեպ և անկեղծորեն արտահայտում մայրենին անաղարտ պահելու իրենց պահանջկոտությունը:

<<Եղեգնուհին>> հեքիաթը չարի ու բարու պայքարի, համեստության, բարու հաղթանակի և չարի ու խարդախության պարտության արտահայտություններից մեկն է: Այն հնարավորություն է տալիս ուսուցչին՝ աշակերտին դրդել ինքնուրույն գիտակցելու, որ չարը սոգեղ է, որ նպատակին հասնելու համար ոչ բոլոր միջոցներն են թույլատրելի: Սովորողներն իրենք են հանգում այն մտքին, որ պետք չէ դիմացինին վատություն անել, և հնարավոր չէ խաբեությամբ երջանկություն ու մարդկային ջերմ հարաբերություններ գտնել:

Սովորողները մատչելի կերպով ներկայացնում են, որ հեքիաթը ժողովրդական բանահյուսական խտացած իմաստությունների մի տեսակ է, որը մարդկանց՝ հատկապես դեռահասներին, սովորեցնում է ճիշտ ապրել, հարգել մեծերի խոսքը, հաշվի առնել փոքրերի կարծիքներն ու ցանկությունները:

Խմբային աշխատանքի միջոցով քննարկում են, թե ինչու է թագավորին խորհուրդ տալիս հատկապես ծերունին և ոչ մեկ ուրիշը. Ինչու է Եղեգնուհուն օգնում տարեց կինը: Խմբային աշխատանքներ կատարելուց հետո պարզորոշ զգացվում է, որ աշակերտները նկատել են ու դիտարկել այն կարևոր հանգամանքը, որ նաև հեքիաթի հերոսներն են հարգում ու հաշվի առնում մեծերի խոսքը: Այդպես է կյանքում. մեծերը ճիշտ խորհրդատու են, մեծահոգի, օգնող: Հաջողակ է այն մարդը, ով առաջնորդվում է <<Մեծին լսողի ոտքը քարին չի առնի>> սկզբունքով:

Ամփոփում ենք՝ լրացնելով խաչքառ (սահուն անցում ենք կատարում լեզվական նյութի ուսուցմանը):

Սովորողներին տրվում են հարցեր հեքիաթից, որոնց պատասխան բառերը վերաբերում են ք-պ-փ-ի ուղղագրությանը:

Դասի ավարտին՝ կշռադատման փուլում, ամփոփվեցին և ուսուցիչների ու աշակերտների կողմից գնահատվեցին խմբերի կատարած աշխատանքները:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Մեր կատարած հետազոտությունների արդյունքները հնարավորություն են տալիս կատարելու հետևյալ եզրակացությունները.

- Երեխաների համար հեքիաթ ընթերցելիս պետք է հեքիաթի ներքին հույզերն ու զգացմունքայնությունը հասցնել այնպիսի ընթերցանությամբ, որը նրանց մեջ սկզբից նեթ առաջացնի համապատասխան ապրումներ և հուզական վիճակ:

- Ցանկացած առարկայի ուսուցում, որպեսզի արդյունավետ լինի, պետք է կազմակերպել խաղի, հեքիաթի ձևով՝ սովորեցնել այնպես, ինչպես նա ընկալում է աշխարհը՝ գունագեղ, հստակ ու մատչելի:

- Հեքիաթաստեղծման կարողության ձևավորման համար պետք է սովորողներին հանձնարարել շատ հեքիաթներ կարդալ: Պետք է կարողանան վերարտադրել կարդացած հեքիաթները իրենց բռերով, տարբերեն հեքիաթի տեսակները, տարբերեն հեքիաթում իրականն ու անիրականը, հասկանան հեքիաթի բարոյախրատական դաստիարակության իմաստը, քննարկեն, վերլուծեն, հայտնեն իրենց կարծիքները հեքիաթի հերոսների վերաբերյալ: Հետևաբար կունենան սեփական կարծիք, մոտեցում, բառապաշար, մտքեր, ինչը կլիթանի, որ իրենց հեքիաթը հորինեն:

- Որպեսզի աշակերտների մոտ հեքիաթի գաղափարը ավելի տպավորվի, կարծում եմ, որ նրանք հաճախ պետք է այցելեն տիկնիկային թատրոն, մասնակցեն հեքիաթների բեմականացրած միջոցառումների, իրենք էլ լինեն մասնակից և խաղան հեքիաթային հերոսների դերեր:

- Կարևոր է՝ ուսուցիչը դասը հետաքրքիր և արդյունավետ անցկացնի՝ կիրառելով ուսուցման փոխներգործուն մեթոդներ, որոնք աշակերտին կդարձնեն դասի անմիջական մասնակիցը և հնարավորություն կընձեռեն մտածողության և ստեղծագործական կարողությունների զարգացմանը:

- Հեքիաթը արդյունավետ միջոց է ոչ միայն երեխաների ստեղծագործական կարողությունների զարգացման, այլև մտքի ճկունության, երևակայության զարգացման գործում: Օրինակ՝ Հ. Թումանյանի «Քաջ Նազարը», Ղ. Աղայանի «Անահիտը» հեքիաթները անավարտ են և հնարավորություն են ընձեռում աշակերտներին ազատություն տալ իրենց մտքերին՝ հեքիաթաստեղծման կարողության ձևավորման համար: Յուրաքանչյուր ուսուցիչ պետք է

հպարտ լինի այն գիտակցումով , որ կարող է կրթել ու դաստիարակել ինքնուրույն մտածող, կարդացածին քննադատորեն մոտեցող, բարի, արվեստասեր, սեփական հույզերը, ապրումներն ու մտքերը մայրենի լեզվով գեղեցիկ, անկաշկանդ արտահայտող, գործուն, աշխատասեր անհատներ:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Գյումրիյան Ջ. Հ., Մայրենիի տարրական ուսուցման մեթոդիկա. 2015:
2. Դոլուխանյան Ա., Հայ ժողովրդական բանահյուսություն, Ե., 1945:
3. Թումանյան Հովհ., Երկերի ժողովածու, հ. V, Ե., 1945:
4. Հարությունյան Ս., Բանագիտական ակնարկներ, Ե., 2010:
5. Հարությունյան Վ., Հեքիաթների դաստիարակչական դերը
6. Ջ. Ռոդարի, Ստեղծագործական երևակայության քերականություն, Երևան, 1995:
7. Տեր-Գրիգորյան Ա. Ե., Հայոց լեզվի մեթոդիկա, Երևան , 1980: